

नमो तत्स भगवतो अरहतो सरसा सम्बृहस

आजचक्र मासि

मिलापुन्ही

बुद्ध धर्म सम्बन्धी नेपालको एक मात्र मासिक पत्रिका

प्रकाशक

आनन्दकुटी विहार गुठी, स्वयम्भू

वर्ष ७
अंक ६

न. स. ११००
ई. स. १६७६

वार्षिक रु. १०/-
मूल्य रु. १/५०

“आनन्द भूमि” को नियमः—

- १] ‘आनन्द भूमि’ आनन्दकुटी विहार गुठीको मासिक मुख-पत्र हो । ‘आनन्द भूमि’ पूर्णिमामा निस्कन्ध ।
- २] यसको बार्षिक चन्दा रु० १०/-, अधं बार्षिक रु० ६/-, एक प्रतिको रु० १/५०, जुन महिनामा पनि ग्राहक बन्न सकिन्छ ।
- ३] बुद्ध-धर्म सम्बन्धी लेख मात्र यसमा छापिने छ ।
- ४] कुनै लेखकद्वारा प्रकट भएको विचारको उत्तरदायी सम्पादक मण्डल हुने छैन ।
- ५] प्रबन्ध सम्बन्धी पत्र व्यवहार र चन्दा व्यवस्थापकको नाममा पठाउनु पछ । पत्र व्यवहार गर्दाखेरि आपनो ग्राहक संख्या, पूरा नाम ठेगाना रास्तोसित लेखि पठाउनु पछ ।
- ६] पत्रिका नलिने भएको खण्डमा वा आपना ठेगाना हेरफेर गर्नु परेमा एक महिना अगाडि नै व्यवस्थापकलाई सूचना दिनु पछ ।
- ७] कुनै पनि रचना प्रकाशित गर्ने वा नगर्ने अधिकार सम्पादक मण्डलमै रहने छ ।

आनन्द भूमि कार्यालय, आनन्दकुटी, स्वयम्भू, काठमाडौं

विषय—सूची

बुद्ध बचन

भगवान् बुद्ध र नेपाली समाज

महायानी बौद्ध धर्मको उत्पत्ति र विकाश

भिक्षु नारद महास्थविर

मेरो स्कूल

अजन्ताको सौन्दर्य

ध्यान छाय् यायमागु

हिरी

दान ब्युगुया फल

अनित्य देह

लण्डनको पत्र

कुशीनगर वोगु पौ

बौद्ध गतिविधि

—भिक्षु सुदर्शन

—अनु० प्रकाश

—ईश्वर मानसिंह

१

२

३

४

५

६

७

८

९

१०

११

१२

१४

१५

१७

१८

१९

—केशरी वज्राचार्य

—सुशीला शाक्य

—प्रकाश वज्राचार्य

—उपासक ज्ञानवज्र वज्राचार्य

—सम्यक रत्न वज्राचार्य

—ईश्वरमान मानन्धन

—भिक्षु जनेश्वर

आषाढ़ भूषण

“चरथ भिक्खवे चारिकं बहुजन हिताय बहुजन सुखाय लोकानुकम्पाय अत्थाय हिताय सुखाय देवमनुस्तानं । देसेथ भिक्खवे धर्मं आदिकल्याणं मज्जेकल्याणं परियोसान कल्याणं सात्थं सव्यञ्जनं केवल परिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं पकासेथ ।”

(महावग-विनयपिटक)

भिक्षुहरू ! वहुजन हितको लागि, वहुजन सुखको लागि, विश्वमाथि दयाको लागि, देव र मनुष्यहरूको हित, सुख र कामको लागि संचार गर । भिक्षुहरू ! आरम्भ, मध्य र अन्त समयसम्म कल्याण हुने धर्मको अर्थ र भाव सहित उपदेश दिएर सम्पूर्ण परिशुद्ध ब्रह्मचर्य (धर्म) को प्रकाश पार ।

सम्पादक मंडल

भिक्षु अश्वघोष

श्री वटकृष्ण ‘भूषण’

श्री न्हुछेबहादुर बज्राचार्य

बष्ट ७

अङ्क ८

पौष्ट

बुद्ध संबत् २५२३ बि० सं० २०३६ आनन्दकुटी, स्वयम्भू

बुद्ध-वचन

अरुको दोष देखनु साजल छ, तर आपनो दोष देखनु कठिन छ । मानिस अरु हो दोषलाई भ्रस जातै गरी उडाइ दिन्छ, तर आपनो दोष भने चाहे काउँल, जाप । चतुर जुवाडेल हराउने चाहिं पास चाहिं तुकाउदछ ।

उच्चकुलमा बढ जाम नालएक होस, तर योइ मनुष्य धर्म-मार्गमा लागेर धर्मका ठीक ठीक आचरण गर्दछ, तब तो असनीय छ, पूज्य ।

भगवान बुद्ध र नेपाली समाज

(प्रस्तुत लेख हालै लुम्बिनीमा आयोजित राष्ट्रिय बौद्ध गोष्ठीमा सुनाएको थियो । सं.)

-भिक्षु सुदर्शन

लुम्बिनी प्रथम दर्शनीय एवं संवेजनीय पवित्र स्थल हो, किन भने यहां जन्मनु भएका सिद्धार्थ गौतमले सम्बोधि लाभ गर्नु भएका थिए । यसको एक अर्थ यही हो, लुम्बिनीलाई पवित्र स्थल बनाउने सम्बोधि ज्ञानको महत्व हो । यसको अर्को अर्थ यही हो, भगवान बुद्धको उपदेशको अन्तिम लक्ष सम्बोधि, निर्वाण र मुक्ति हो, तर यो लक्ष पाउन अविमानव समुदायका लागी एक मार्ग र व्यवस्थाको जरूरत हुन्छ । यही आवश्यकता परिपूर्तिका लागी बुद्ध द्वारा उपदेशित मार्ग र प्रदर्शित व्यवस्था तै बौद्ध समाज शास्त्र र बौद्ध समाज दर्शन हो । प्रत्येक बोधिसत्त्व आफ्नो बुद्धत्व प्राप्तिको लक्ष प्राप्त नभए सम्म पारमिता चर्या पूरा गर्दछ । मानव समाजमा बसेर समाज के लागी । दान र नैष्कर्यको, शील र शान्तिको, वीर्य र प्रज्ञाको पारमितादिको प्रयोग शैः य प्रकृतिमा हुँदैन न त निजं स्थानमा नै । यावतपारमिता चर्या पूरा हुन्छ प्राणीहरूको विचमा, प्राणिहरूकै लागि । त्यस्तै भिक्षुहरू निर्वाण लाभि नभए सम्म समाजमा नै रहन्छन् । अनि तिनिहरूको विचार र आजको प्रभाव त्यस समाजमा पर्नु स्वाभाविकै छ । यसै परिप्रेक्षबाट हामी भगवान बुद्ध र नेपाली समाज वारेमा केही विचार प्रस्तुत गर्दछौं ।

बुद्धको संघवाद र नेपाली समाज

बुद्ध व्यक्तिको व्यक्तित्व समस्तामा विलिन मान्नु हुन्छ । कपिलवस्तु, निग्रोधाराममा महाप्रजापाति गौतमीले आफै

धागो काति बनाएको एक चीवर भगवान बुद्ध स्वयंलाई प्रदान गर्नु भनी आएको थिईन् । तर बुद्धले भन्नु भयो— “गौतमी संघलाई देउ । संघलाई दान दिए म पनि पूजित हुनेलु र संघ पनि पूजित हुनेछ ।”

भगवान बुद्धको यो संघ आदर्श र संघ सम्मान नेपाली समाजमा इतिहासको प्रारम्भिक काल देखि नै विद्यमान भएको देखा पदच्छ । लिच्छवी कालको चावहिलको अभिलेखको “संघ”, सांखुको अभिलेखको “भिक्षु संघ” र पाटन चपटोलको “चार्तुविस महायान भिक्षुणी संघ” यसको उदाहरण हो ।

नेपाली समाजको अवस्थित नै बहाल, बहिल र संघको छत्रच्छायांमा छ । बहाल, बहिल र ध्याङ्का भिक्षु र लाम्हाहरू, संघको यसका श्रद्धालु दाताहरूको सम्बन्धमा रहेको नेपाली समाज संघ रचनाको व्याख्या गर्नु यहां सम्भव छैन । तापनि नेपाली समाजको गोष्ठी गुठि, नेपाली विहारमा, ध्याङ्कमा सर्वलाई ढोका खाली राखेको एवं नेपाली समाजमा मूलतः जाति वाद नभएको कुरालाई सक्रिप्त उल्लेख नगरि रहन सकिन्न ।

भिक्षु संघको नेपाली समाजको सामाजिकीकरण स्वरूप गोष्ठी हो । यसको प्रचलन लिच्छवी कालदेखि छ । लेखेको शिवदेव, अशुवर्माको ५२६ को अभिलेखमा विभिन्न गोष्ठीहरूको एउटा लामो संचिनै छ । प्रदिप गोष्ठी, पानीय गोष्ठी, मल्ल युद्ध गोष्ठी, ध्वोध गोष्ठी, ईन्द गोष्ठी,

वार्दिष्ठ गोष्ठी जस्ता गोष्ठीले धार्मिक व्यवस्था मात्र दर्शाउदैन, अपितु समाजको सेवा र मनोरंजनको आवश्यकता पूर्ति गर्ने गरेको कुरा पनि स्पष्ट छ । यो गोष्ठी पढ्दति शताब्दी शताब्दी सम्म कायम भएको कुरा ने. स. २९२ सम्म जयचंद्रले पाटी, टुटे धारा बनाई मार्गो-न्मार्जन गोष्ठी बनाइएको प्रमाणबाट स्पष्ट हुन्छ ।

यसै गोष्ठीको अर्को परिवर्तित स्वरूप गुठी हो । नेपाली समाजको व्यवस्था, समुन्नती र संरक्षण गर्ने काममा गुठिको योगदान अमूल्य हुन्छ । यी गुठीहरूमा आचा गुठी र सम्येक गुठी जस्ता कुनै गुठी व्यापक भए, कुनै गुठी साना चोकमा राखिएका एउटा देव मूर्तिमा एउटा दिया बाल्ने जस्तो सिमित कायंका लागि हुन्छ । कुनै गुठि मृत्यु संस्कार गर्ने गुठी जस्ता भए कुनै गुठी दान धर्मादी गर्ने प्रकारको हुन्छ । अर्थ व्यवस्थाको कुनै वैकल्पीत व्यवस्था विना नै भूमि सुधार गुठिमा पनि परेकोले आज प्रायः यी गुठीहरू विघटित अवस्था जर्जरित अवस्थामा छ । यसरी विपरित र जर्जरित अवस्थामा गुठीहरू मध्य कला, सांस्कृतिक र परम्परा संग सम्बन्धित गुठीहरूको यो अवस्था राखी राख्नु उचित होईन । अन्यथा हाम्रा कलात्मक प्रतिमा, सांस्कृतिक गतिशीलता र धर्मको जीवित परम्परा लोप भएर जाने छ । यो पनि स्पष्ट छ, आजका संघ, संस्था, समिति वा क्लबले गुठीको स्थान लिनु असम्भव छ, किनभने यो त्यतिको उत्सर्ग भावनाको, स्थीर-स्वभावको, ममताले काखी च्यापेको हुदैन जति कि गुठीहरू ।

भगवान बुद्धको भिक्षु संघमा मानव अधिकार सुरक्षित छ । भगवान बुद्ध भन्नु हाउ, “मिथुदृष्ट, गंगा, जमुना चिरवर्ति, शरयू जस्ता” पनि नदीहरू छन, ती हास मुद्रमा मिमांसा ती हासी हायगी-

कन महा समुद्रमा नाउ बाट जानिन्छ । त्यस्तै भिक्षुहरू, क्षेत्रिय, ब्राह्मण, वैश्य र शुद्र यी वर्ण तथागतको वचन अनुसार धर्म विनयमा प्रवर्जित भएर पहिलो नाम गोत्र छाडी दिन्छ ।” बुद्धको भिक्षु संघमा ब्राह्मण देखि चाण्डाल सम्म प्रवर्जित भएको तथ्य तिर ध्यान दिएर नै प्रायः समाज शास्त्रीहरूले बुद्धको सामाजिक देनमा यस कुरालाई उल्लेख गरेको देखिन्छ । कपिलवस्तुका अनुरुद्ध आदी पांच शाक्य युवकहरू भिक्षु हुन आउँदा उनीहरू संगे आएको नापित उपालीलाई प्रथम भिक्षु बनाएको आदर्शलाई नेपालले बिसेंको छैन । ब्राह्मण, क्षत्री आदि विभिन्न जातीका व्यक्तिहरू प्रवर्जित भएको वा “बरे छुयगु” गरेको नेपाली समाजको स्वरूपलाई “बहा: बहि” का इतिहासले बताउछ ।

यसरी भिक्षु बनाउनमा मात्र होईन, गहरिएर विचार गरेको खण्डमा स्पष्ट हुन्छ, नेपाली समाजको संघ-रचनामा समेत वास्तवमा जाति वाद छंदैछैन । लिच्छवीकाल भन्दा अगाडीका “संस्कृत” भाषा भन्दा भिन्नै खालको भाषा बोलिने नेपाली समाजको वारेमा हामी संग स्पष्ट विवरण छैन । तर पनि यो सुसंगठित यति छ कि तिनीहरूको प्रशासनिक निकाय, स्थान र संगठनको शब्दको ठाउँमा पर्यायवाचि शब्द सांस्कृतिक अभिलेखले दिन सकेन । जन बोधका लागि ती असंस्कृति शब्द नै यथावत स्वीकार गर्ने कर परेको थियो ।

जब हामी अभिलेख प्राप्त लिच्छवी-युगमा पुर्छौं । त्यस बेला ब्राह्मण र चण्डाल शब्द पाउँछौं । तर पनि प्रायः अभिलेख स्थानीय मुखियाको नाउमा सम्बोधन गरी प्रतिष्ठापित गरेको हुन्छ र ब्राह्मणहरूको लागि राजकीय सम्पान संरक्षण दिएर गोष्ठी दिनु परेको थियो । नेपालमा

किराती, तामाङ, मगर, गुरुड, राई, लिम्बु र शेर्पा आदि समाजको वर्गीकरण ब्राह्मण, क्षेत्री, वैश्य र शुद्रको वर्गीकरण भन्दा मूलतः भिन्न छ। अतः ब्राह्मण, क्षेत्री, वैश्य र शुद्रको मर्यादा कम नेपाली समाजको ऐतिहासिक संस्कृति संग सामन्जस्यता राख्दैन। बज्ञाचार्य र शाक्यहरू पनि खान पानको छुबा छुट आज मान्दछ, तर तिनीहरू ब्राह्मणद्वारा पकाएको खान पनि रुचाउँदैन। समसुद्धीनको आक्रमण पछि धर्म रक्षार्थ संगठित जाती

बादको शक्तिको कीन्चित सामूहिक सेवा गर्न्यो होला तर सो नेपाली समाजको सरचनाको लागि बेमेल कानूनी मर्यादा कम हो। यस प्रसंगमा तामाङ्धारी र मतवाला कानूनको मात्र समीक्षा गर्नु पर्याप्त छैन, तान्त्रिक पीठहरूको 'पूजा गर्ने "द्यौला"' बारेमा पनि गहिरिएर विचार गर्नु आवश्यक छ। नयां मुलुकी ऐन बस्तुतः नेपाली समाजको नैसर्गिक स्वरूपको पुनः स्थापनाका लागि सुन्तु देन हो।

क्रमाण्डल

गताङ्कको बाकी

महायानी बौद्ध धर्मको उत्पत्ति र विकाश

— डा. लालमणि जोशी, एम.ए., पी.एच.डी.

अनु० प्रकाश

लेखकको दृष्टीमा बौद्ध धर्मको इतिहासको पहिलो ५०० वर्षमा सबभःदा महत्वपूर्ण विचार-विकाश बुढ विषय को थियो। महायान धर्ममा पनि सबभन्दा बढि आकर्षक र ध्यापक सिद्धान्त बुढ विषय नै हो। उपर्युक्त विचार जुनकि प्राचीन पालि बाड्मयबाट चुनिएको हो, महायान सूत्रहरूमा वर्णन गरिएको लोकोत्तर, देवाधिदेव, त्रिकाल-दर्शी, सर्वज्ञ, सर्वध्यापक, सर्वभूतानुकम्पि (सर्वलाई अनुकर्ण्या राख्ने) धर्मकार्य, परमार्थस्वरूप, देवता र मनुष्य-

हरूको शास्ता, अनुत्तर सम्यक सम्बोधिको निमंल देशना गर्ने, ब्र्यास्त्रेशत-लोक वासा, कालातित एवं प्रत्यात्म-वेदनिय तथागतको स्वरूपको सिद्धान्तको विकाशको मूल श्रोत थियो। बुद्धलाई देवता गरिएका अरूपनि कुराहरू पालि त्रिपिटकमा भेटिन्छन्।^{३४}

बुढ विषयको विचार मात्र होइन, महायान दर्शन-माध्यमिक एव विज्ञानवाद-को पनि लगभग सबै सामग्री निकायहरूमा सुरक्षित छन। नागार्जुनको दार्शनिक

३४. प्र०० एच द्वारा नकामुराको 'दिडिङ्किकेशन अफ गौतम दि मेन' नामक लेख नवौं आई.सी. एच. आर, टोक्यो, १९५८ मा प्रोसीडिंग्समा प्रकाशित।

सम्प्रदाय-माध्यमिकनय-को नामाकरण वस्तुतः तथागतको मध्यम मार्ग (मज्जेन धर्ममो, मञ्जिलमापटियदा) मा आवारित थियो। शशवत्वाद र उच्छेनवादलाई अतिक्रमण (सीमा नाघेको) मान्नु बुद्ध दर्शन-प्रतीत्य समुत्पाद निर्वाण, नेरात्म्य आदि-को मूलमा रहेको थियो। यसको नामान्तर माध्यमिकनय अथवा शून्यतादर्शन हो जुनले कि सत-असत, अस्ति-नास्ति (छ-छैन) आदि प्रपञ्चपूर्ण मतहरूको निराकरण गर्दछ। माध्यमिककारिकाहरूमा उल्लेखित शून्यता दृष्टिकोण वस्तुतः बुद्धले अन्तु भएको अनित्यता र प्रतीत्य समुत्पन्नता सिद्धान्तको ताकिक निर्धार्ष हो। सुञ्जं (शून्यम्) शब्दको प्रयोग पालि निकायहरूमा धेरे ठाउमा भएका छन्। एक ठाउमा भगवान्बुद्ध आनन्दलाई अन्तु हुन्छ—“यस्माच खो आनन्द, सुञ्ज अस्तेन वा अत्तिनियेन वा, तस्मा सुञ्जो लोकोति बुद्धति।”^{३५} सत्यत यो हो कि नियोह परिब्राजक बुद्धको प्रज्ञालाई ‘शून्यताग्राहि’ भन्ने गर्दथयो।^{३६} अर्हन्तसुलभा व्यवहार सत्य र परमार्थ सत्यको भेद ध्यान दिनु योग्य छ।^{३७}

महायानको प्रज्ञापारमिता साहित्यमा प्रज्ञाको जुन महिमा छ, त्यसको बिजलूप हामी निकायहरूमा पाउन सक्छौं। ‘पञ्जाच्चवचु’ अनुत्तर भनिएको^{३८} प्रज्ञावानहरूको संख्या एकदम कम छ।^{३९} निर्वाणगमिनि

३५. संयुक्त निकाय, भाग ६, पेज ५०-५१; सुञ्ज शब्दको लागि हेतोस- दिघ निकाय, भाग १, पेज १७ अंगुत्तर निकाय, भाग १, पेज २७९, आदि।

३६. दिघ निकाय, भाग ३, पेज ३०।

३७. संयुक्त निकाय, भाग १, पेज १५ तथा आमुख पेज ६।

३८. खटक निकाय भाग १, पेज ३५।

३९. अंगुत्तर निकाय, भाग २, पेज ३५।

प्रतिपदाको ३ आवश्यक तोरणहरू सध्ये प्रज्ञा नै अनुत्तर विमुक्तिको निकट छ।^{४०} प्रोफेसर आर्थर बेरोडेल कीथेले अन्तु भएको^{४१} यो मत कि महायानको ‘प्रज्ञापारमिता’को सिद्धान्तको विकाशमा युनानी ‘सोफिया’ र एसियाटिक यूनान (बैकिट्या आदि यूनानी बस्तीहरू) को ‘गत्तासिस’ को सिद्धान्तको प्रभाव परेको थियो, सर्वथा निस्सार एवं निराधार देखिन्छ। उहाँले महायानको जन्मभूमि उत्तर पश्चिमी प्रदेश, गन्धार-कश्मीर आदिलाई मानेको छ। तर प्रज्ञापारमितानय अथवा महायानको उदय उत्तर-पश्चिममा होइन, दक्षिणी भारतमा भएको थियो। यो बाहेक ‘सोफिया’ र ‘प्रज्ञा’ को अर्थहरूमा मौलिक भेद छन्। सोफिस्ट विचारकहरूको ‘सोफिया’ सूक्ष्म बुद्धि हो; तर महायान सूत्रहरूको प्रज्ञापारमिता शून्यता, धर्मता, तथता आदिको पर्याप्ति हो।

विज्ञप्तिमात्रतादर्शन को जरा पनि दृढताका साथ निकायहरूका पृष्ठहरूमा अटकिएका छन्। यस तथ्यको तर्फ पहिले पनि प्रोफेसर कीथ, प्रोफेसर पुसें, प्रोफेसर विद्युशेखर भट्टाचार्य एवं प्रोफेसर गोविन्दचन्द्र पाण्डे बिद्वानहरूले हाम्रो ध्यान आकृष्ट गरेका थिए।^{४२} धर्म-पदका प्रारम्भिक पंक्तिहरू मानो वित्तानवादको घोषणा गरिरहेका छन्—

४०. दिघ निकाय, भाग २, पेज ३५।

४१. बुद्धिष्ठ किलोसफि इन इण्डिया एण्ड सीलोन, पेज २१६।

४२. यी लेखकहरूका द्रष्टव्य ग्रन्थ, क्रमशः प्रिन्कैननिकल बुद्धिज्ञ, इण्डियन हिस्टॉरिकल क्वार्टर्ली १९३६; इण्डियन हिस्टॉरिकल क्वार्टर्ली एन्साइक्लोपीडिया अफ रिलिजन एण्ड एथिक्समा महायान लेख; स्टडीज इन दि ओरिजिन्स अफ बुद्धिस्म, पेज ४९३; ४९८ तथा थन्यत्र।

मनो पुर्वज्ञमा धर्ममा मनो सेटा मनोमया ।

मनसा चे पदुटठेन भासति वा करोति वा ।

ततो नं दुक्खमन्वेति चक्रकं व वहती पद ।^{४३}

‘चित्तमुक्त’ मा मनमाई शासक र नियम बनाउने भनेको पाइन्छ ।^{४४} दिघनिकायमा ‘मन’, ‘चित्त’ र ‘विज्ञान’ लाई एक अकारिको पर्यायिको रूपमा लिइएका छन् ।^{४५} यो तथ्यले बसुबन्धुको विश्विकाको प्रारम्भिक पक्षिहरूको याद दिलाउँछ । अगुत्तरनिकायको एक ठाउँमा मानो विज्ञप्तिमात्रता सिद्धान्तको व्याख्या गरिएको हो—‘पभस्सरमिदं भिक्षुवे, चित्तं । त च खो आगुन्तुकेही उपविकलेसेहि उपविकलिट्ठति ।^{४६}

महायानको बोधिसत्त्वको आदर्श र सिद्धान्तको लागि जातक कथाहरू र शाक्यमुनीको जीवनीले पर्याप्त पृष्ठभूमि प्रस्तुत गर्दछन् । महामिनिष्कमण, बोधिलभ र धर्मचक्र-प्रवतन आदि घटनाहरू ‘बहुजनहिताय, बहुजनसुखाय, लोकानुकम्पाय’ महाकरुणामयी, उपायकौशल्य एवं बोधिचित्तप्रमादका उत्तम उदाहरणहरू हुन् ।^{४७} विस्तृत जातक साहित्यमा पारमिताहरूमा परिपूर्णता प्राप्त गर्नको लागि गरेको महान प्रयासको विस्तृत वर्णनहरू छन् । यसरी हामी पालीत्रिपिटकमा— प्राचीन बोद्ध धर्ममा-त्रिकायवाद शून्यवाद, विज्ञानवाद, प्रज्ञापारमिता, बोधिसत्त्वचर्या आदि महायानका आधारभूत सिद्धान्तहरूको अंकुर पाउँछौ ।

सम्प्राट थ्रेष्ट अशोकको धार्मिक एवं समन्वयात्मक प्रयत्नहरूको फलस्वरूप बोद्ध धर्ममा ब्राह्मण धर्म तथा

भारतिय जनविश्वासहरू एवं सामान्य आचारणहरूको, आक्रमण भएको हुनु पर्दछ । वैष्णव सम्प्रदायको, विशेष गरेर विष्णु पूजा, कृष्णभक्ति, अवतारवाद आदि हरूको महायानको विकाशमा केहि प्रभाव पर्ने सम्भावना भएता पनि यो अनुसन्धानको बिषय हो ।

महासांघिक बौद्ध विचारधाराको विकाश

बुद्धको परिनिवाणिको लगभग एक शताब्दी पछि वैशालीमा सम्पन्न भएको द्वितीय बौद्ध संगोतिमा बुद्ध शासन र भिक्षु संघ दुई निकायहरूमा विभाजित भएका थिए । यस घटनाको सूचना पालो साहित्य, सिल्ही साहित्य, चीनी साहित्य तथा तीव्रती साहित्यहरूधाट प्राप्त हुन्छ ।^{४८} यी २ निकायहरू—१) स्वविरचाद र २) महासांघिक— मध्ये पहिलो कटूर र ऐतिहासिक दृष्टिबाट यथार्थवादी तथा रूढिवादी थियो; तर दोशो

४८. बौद्ध निकायहरूको उद्गम र त्यसको प्रभेदहरूको इतिहासको मूल प्रमाणहरू यी हुन्:- चुल्लवग, पेज ४१६ कोअगाडि; महावंश, अध्याय ४-५ दिपवंश, अध्याय ५-६; डब्ल्यू. राँकहिल, लाईप अफ बुद्ध, अध्याय ५ को अगाडि; जे. मसुदा, ओरिजिन एड डाँविट्रन्स अफ अर्ली इण्डियन बुद्धिष्ठ स्कूल्स, [एसिय मेजर, भाग २ मा; वाटर्स युवान-च्चाङ तथा तकाकुसु, ई-चिड; ब्लू एनल्स, भाग १; आधुनिक ग्रन्थहरूमा विशेष उल्लेखनिय यी हुन्-डा० नलिनोक्ष दत्त, अर्ली मोनास्टिक बुद्धिज्म, भाग २; डा० ए० बारो, ले सेवत्स बुद्धिक्स दु पेटीट बेहिकुल; डा० गोविन्द चन्द्र पाण्डे बोद्ध धर्म के विकाशका इतिहास ‘पेज १८३ को अगाडि; तथा डा० ई. लामोट हिस्ट वायर दु बुद्धिस्मै इण्डीन, भाग १ ।

४३. खुद्दक निकाय, भाग १, पेज १७ ।

४४. संयुक्त निकाय, भाग १, पेज ३७ ।

४५. दिघ निकाय, भाग १, पेज २० ।

४६. अगुत्तर निकाय, भाग १, पेज १० ।

४७. द्रष्टव्य महावग, पेज ६-१३ ।

उदार जनतन्त्रात्मक र आदर्शवादी थियो । महासांघिक बौद्ध शाखाको जन्म ई पू. चौथो शताब्दीको मध्यमा राघव सकिछ; यहि शाखा महायानी विचारहरूको विकाशमा अगुवा रहेको हुनु पर्दछ; किनकि यी नै महासांघिकहरूको परम्पराबाट पछि गएर लोकोत्तरवादी' बौद्ध शाखाको विकाश भयो । लोकोत्तरवादीहरूको उदयकाल लगभग ई. पू. तेशो शताब्दी प्रतीत हुन्छ । लोकोत्तरवादी महासांघिक बौद्धहरूको एक उपशाखा 'बैतुल्यक' हरूको थियो; यी बैतुल्लवादी (बैतुल्यक, बैतुल्यक) बौद्धहरूलाई नै बस्तुत महायानको जन्मदाता भन्न सकिन्छ । त्रिपिटकाचार्य रातुल सांकृत्यायन, डा. एन्ड्रो बारो र प्रोफेसर गोविन्दचन्द्र पाण्डेले मान्यु भएको जस्तै यी बैतुल्यकहरूको सम्बन्ध बैतुल्यसूत्रहरू (महायान सूत्रहरू) र वज्रपर्वतवासी निकाय (वज्रयान) संग थियो ।

मध्यदेशीय महासांघिक लोकोत्तरवादीहरूको एक प्रामाणिक शास्त्र महावस्तु क्षवदान हो । हर्षको कुरो हो कि यो महान र महावपूर्ण ग्रन्थ मूलरूपमा प्रकाशित र आंगल भाषामा अनुवादित गरिसकेको छ ।^{४९} प्रोफेसर पुर्सेको यो कथन कि महावस्तु हीनयान र महायानको बिच एक

^{४९.} ई० सेनार द्वारा पेरिसबाट ३ भागहरूमा सम्पादित तथा जोन्स द्वारा अंग्रेजीमा अनुदित र लण्डनबाट प्रकाशित ।

पुल सरह हो, युक्तिसंगत छ । लोकोत्तरवादीहरूको अनुयार बुद्ध लोकोत्तर थियो । बुद्ध मात्र होइन, बोधिसत्त्व पनि लोकोत्तर छ । बुद्धहरूको सबै काम लोकोत्तर हुन्छन्, उनीहरूको मल पनि सुगमित हुन्छन् । यस ग्रन्थमा बुद्धहरू र बोधिसत्त्वहरूका असीमित संख्या, उनीहरूको पारमार्थिक सत्ता तथा दैवी र अतिमानुषिक स्वभाव र व्यवहार प्रति आस्था प्रकट गरिएका छन् । बुद्ध आमाको गम्भेयाट जन्मदेव, उसको जन्म काखिबाट हुन्छ; उक्त जन्म मानसिक हुन्छ, शारीरिक वा भौतिक होइन । महाकरुणाले भरिपूर्ण हृदय हुनाको कारण बुद्धहरूको कार्य लोकानुवर्तन (लोकानुकरण)को अनुकूल हुन्छ । दसभूमिक शार्षकको अध्यायमा बोधिसत्त्व चर्याको सिद्धान्तको प्रारंभिक रूप पनि स्पष्ट सग देखन सकिन्छ ।^{५०} लोकोत्तर सिद्धान्तको विकाश गर्नुमा महासांघिक र त्यसका निकायहरूको कति हात थियो यसको समुचित विवेचना प्रोफेसर एम० अनेसकीले आपनो एक निवन्धमा गरेको छ ।^{५१} क्रमांक:

^{५०.} महावस्तु, ई. सेनार द्वारा सम्पादित, भाग १, पेज

१४२-१९३ ।

^{५१.} हेर्नोस् बुद्धिष्ठ 'डोसेटिसिज्म' नामक लेख, इन्साइक्लोपीडिया अफ रिलिजन एण्ड एथिक्समा ।

भिक्षु नारद महास्थविर

—ईश्वरमान मिह

विश्वका शान्ति दूत भगवान् बुद्धको जन्मस्थल नेपाल भएता पनि नेपालमा प्रजातन्त्रको प्रादुर्भाव अगाडि बौद्ध धर्मलाई दमन गरी राखिएको थियो । नेपाल बाहेक अन्य मुलुकहरू श्रीलंका, बर्मा, थाइल्याण्ड, चियतनाम, जापान र भारत आदि देशहरूमा बौद्ध धर्मको ठूलो महत्व र सरकारी पक्षबाट समेत ठूलो मान्यता दिइ राखेको छ ।

नेपालमा प्रजातन्त्र आउन अगाडि एक तन्त्रीय राणा-हरूको जहानिया शासनको धर्मप्रति एकपक्षाय स्वार्थ दृष्टिले गर्दा भगवान् बुद्धको आपने जन्मस्थलमा बौद्ध धर्मको प्रचार र प्रसार तथा बौद्ध धर्मविलम्बीहरूले आपनो धर्म स्वतन्त्रता पूर्वक पालन गर्न सौका नामलेको कुरा सर्वविदित छ ।

प्रजातन्त्रको उदय हुन केही बर्ष अगाडि राणा कालका भूतपूर्व प्रधान मन्त्री स्वर्गीय पदम् शम्शेरको समयमा श्रीलंकाका भिक्षु नारद महास्थविर पहिलो पटक नेपाल आउनु भयो ।

भिक्षु नारद सन १९४५ मा नेपालको बीर पुस्तकालय हेतै निहुले नेपाल पस्तु भएको थियो । त्यस समयमा नेपाली भिक्षुहरूलाई देश निकाला गरिएको बेला थियो । नारद भिक्षुका साथ भिक्षु अमृतानन्द महास्थविर पनि आउनु भएको थियो । भिक्षु अमृतानन्द त्यसबेला भिक्षु भइसबनु भएको थियो । तर नेपाली भिक्षुहरूलाई देश निकाला गर्नु अगाडि देखि नै भिक्षु अमृतानन्द विदेशमा

गइसबनु भएको थियो । त्यसले भिक्षु अमृतानन्द अन्य भिक्षुहरू जस्ते देश निकालामा नपर्नु भएकोले उहाँ त्यस बेला श्रीलंकाका भिक्षु नारद महास्थविरसंग निर्बाध पूर्वक संग नेपाल आउनु भयो ।

भिक्षु नारद ज्यू ३५ बर्ष अगाडि नेपालको बीर पुस्तकालय हेतै आउने निहुले नेपाल पस्तु भई नेपालमा बौद्ध धर्मकी गतिविधि र अन्य परिस्थितिकी अध्ययन गर्नु भई स्वदेश फक्तनु भयो ।

जनि २००७ सालमा नेपालमा प्रजातन्त्रको उदय राजा र प्रजाको संयुक्त प्रयाशबाट भयो । जनताको मोलिक हक, वाक स्वतन्त्रताका साथे आ-आफ्नो धर्मको विकास गर्नेमा स्वतन्त्रता मिल्यो ।

नेपालमा प्रजातन्त्रको उदय भए पछि श्रीलंकाका भिक्षु नारद महास्थविर नेपालको अर्को रूप हेतै र नेपालमा बौद्ध धर्मको प्रचार गर्न आउनु भयो । दोश्रो पटक भिक्षु नारद २००८ सालमा आउनु हुन्दा देशमा कांचुली फेरेको देखनु भयो र त्यही बेलामा उहाँलाई काठमाडौंको यट्टावा बहालमा नागरिक अभिनन्दन प्रस्तुत गरिएको थियो । साहेद प्रजातन्त्र पछि नागरिक अभिनन्दन प्रदान गरिएको यो पहिलो पटक हुनु पर्दछ ।

आपनो नेपालको धर्मणको समयमा श्रीलंका भिक्षु नारद महास्थविरले नेपालमा बौद्ध धर्मको प्रचारमा ठ्लो अभिन्नची राखनु भयो । स्वयम्भूको उत्तरपट्टि रहेको

आनन्दकुटी विहारमा श्रीलंकाको बौद्ध स्तूपको प्रारूपमा एउटा स्तूप पनि बनाइयो र थाँ नारद मिक्षुज्यूके प्रेरणाबाट श्रीलंकाबाट भगवान बुद्धको अस्थि नेपालमा सदाको लागि स्थापना गरियो । सो अस्थिधातु अहिले आनन्दकुटी विहार स्थित श्रीलंकाको स्थूपाराम चैत्य नमूनाको स्तूपमा राखिएको छ । सो अस्थिधातु प्रत्येक वर्ष बुद्धजयन्तीका दिन निकालिन्छ र आनन्दकुटी विहारमा दिन भरी नै प्रदर्शन र दर्शनको लागि राखिन्छ । यस अतिरिक्त प्रत्येक तीन वर्षमा सो अस्थिधातु काठमाडौंको शहरमा परिक्रमा गराउदै आएको छ ।

नारद भन्ते यस्तै प्रकारले पटक पटक नेपालमा बौद्ध धर्म प्रगति र उन्नति हेर्न चराचर नेपाल आउनु भयो । नेपालमा बौद्ध धर्मको प्रचारका अतिरिक्त देशमा शिक्षा, र अन्य बाटो घाटो आदिको विकास पनि देखनु भयो ।

श्रीलंकाका बौद्ध विद्वान मिक्षु नारद महास्थविर यही २०३६ साल कार्तिक १ गते नेपालको छंठो पटक भ्रमण गर्न आउनु भयो । मिक्षु अमृतानन्द महास्थविरको कुशल निर्देशन, आनन्दकुटी दायक सभाको निमन्त्रणामा नारद भन्ते आनन्दकुटी विहारमा बस्नु भयो ।

यो भ्रमण कालमा मिक्षु नारदज्यूले आनन्दकुटी विहारमा करीब दुइ हप्ता सम्म धर्म देशना गर्नु भयो । नारद महास्थविर भगवान बुद्धको जन्मस्थल लुम्बिनीमा जानु भई मित्री हृदय देखि सञ्चुष्ट भएको देखिन्छ ।

नारद महास्थविर नेपालको यो छंठो पटकको भ्रमणका अवसरमा बौद्ध धर्मावलम्बीहरूले बहाँलाई निकै स्वागत र सम्मानका रूपमा अभिवादन चढाए । उहाँ श्रीलंका जानु अगाडि आनन्दकुटी विहारमा एक भव्य अभिनन्दन समा-

रोहको आयोजना गरिएको थियो । सो समारोहमा नारद भन्तेले आप्नो नेपाल भ्रमण वारे पुराना सम्झनाहरू संस्मरण गराउनु भयो ।

उहाँले यो पनि उपदेश दिनु भयो कि नेपालमा बौद्ध धर्मको अरु व्यापक गर्न मिक्षुहरू एके ठाउँमा धेरै नवसिंह अचल जिल्ला र गाउँ गाउँमा नियमीत रूपमा छाँस्नु राङ्गो हो भनी सल्लाह दिनु भयो ।

यस्तै उहाँ त्रिमुख विश्व विद्यालयको नेपाल स्टडीज सेन्टरमा जानु भई बौद्ध धर्म वारे प्रवचन दिनु भयो । नारद भन्तेलाई यस अतिरिक्त ललितपुरको सुमंगल बिहार र धपावहिल विहारमा तथा आनन्दकुटी विद्यालयमा पनि भव्य स्वागत अभिवादन गरिएको थियो । श्रीलंका जानु भएके दिन विहान नारद भन्ते बनेपाको ध्यानकुटी विहारमा जानु भयो र मिक्षु अश्वघोषले स्वागत अभिवादन गर्नु भएको थियो ।

नेपालको करीब तीन हप्ताको प्रवासमा श्रीलंकाका मिक्षु नारद महास्थविर नेपालको बौद्ध धर्मको विकास र अन्य अध्ययन गर्नु भयो ।

पहिलो पटक नेपाल आउनु हुँदा भारतको बाटो भई त्यसमा काठमाडौं पस्न पैदल भ्रमण गरी आउनु भएका नारद भन्ते अहिले द२ वर्षको उमेरमा श्रीलंकाबाट नेपाल र त्यस्तै नेपालबाट बायुयानबाट तीन घण्टा तीस मिनेटमा सिधा पुग्न सकिने भएकोले उहाँको भ्रमणमा पहिलेको तुलनामा नेपाल पुग्न र श्रीलंका जानु बढी समय र कष्ट नभएको हुनुपर्दछ ।

श्रीलंकाका मिक्षु नारद महास्थविरको नेपाल भ्रमणबाट दुई देशका मिक्षुहरूका बीच बढी सामिध्य, बौद्ध धर्ममा बढी विकास गर्नमा मदत मिल्नेछु भनी आशा राख्नु सकिन्छ । अस्तु ।

आनन्दकुटी विद्यापीठ स्तम्भ

प्रस्तुत २०२४ सालको आनन्दकुटी विद्यापीठको डायरीको पानावाट उद्घृत गरेको हो । यो तत्कालीन पाँचौंकक्षामा पढिरहेका गौतम कृष्ण नामक विद्यार्थीले लेखेको हो ।

मेरो स्कूल

मेरो स्कूल आनन्दकुटी विद्यापीठ हो । यहाँ पोहर साल आनन्दकुटी साइन्स कलेज पनि खुल्यो । यसका संस्थापक भिक्षु अमृतानन्द महास्थविर हुनु हुन्छ । यस आनन्द कुटी विद्यापीठको हेडमास्टरको नाम श्री रत्न बहादुर वज्राचार्य हो ।

यहाँ बालकहरू सुन्ने ठाउँ तीन बटा घर छन् । सब भन्दा साना साना केटाहरू कहुणा भवनमा सुत्ख्न । यसको अर्का नाउँ ह्वाइट हाउस पनि हो । ढुला विद्यार्थीहरू महेन्द्र भवनमा र विज्ञान भवनमा रहन्छन् । द्वितीय एउटा एउटा घरमा एउटा हाउस मास्टरले जिम्मा लिएका छन् ।

यहाँका पढाइ धेरै राम्रो छ । हामीलाई धेरै मास्टर साहेबहरूले पढाउन आउनु हुन्छ । शिक्षक महोदयहरू जाति हुनु हुन्छ । हामीलाई श्री न्दुष्ठेबहादुर, श्री ज्ञान काजी, श्रीमती विमला र योगेन्द्र बहादुर सिंहले अंग्रेजी

सिकाउनु हुन्छ । श्री फणिन्द्र रत्न वज्राचार्यले नेपाली पढाउनु हुन्छ । श्री मुञ्जमाले हिसाब पढाउनु हुन्छ । श्रीमती केशरी वज्राचार्यले विज्ञान पढाउनु हुन्छ । मिस दिदिले अंग्रेजी गीत सिकाउनु हुन्छ ।

यस विद्यापीठको सुपरिणटेण्डेण्ट भिक्षु अश्वघोष हुनु हुन्छ । कुमार भन्ते र महानाम भन्तेहरू पनि यहाँ रहनु हुन्छ । यसपालि हाम्रो विद्यापीठले एस० एल० सी० मा बोर्डफट ल्यायो । हामीलाई दुइ दिन विदा भयो । फस्ट-दिविजन ल्याउनेहरूलाई प्रधानमन्त्री श्री सूर्य बहादुर थापले सुनको र चाँदीको तकमा दिनु भयो । त्यो दिन स्कूलमा खूब रमाईलो भयो । यस आनन्दकुटी विद्यापीठ मलाई धेरै धेरै मन पर्छ । यहाँको हावा-पानी सारे स्वास्थ्यप्रद छ । अब म पनि यहाँ पढी फट डिविजन ल्याउँछु । तकमा लिन्छु । आहा ! क्या मोज हुन्छ ।

अजन्ताको सौन्दर्य

— केशरी वज्राचार्य

आ. कु. क. वि. प्राथमिक शाखा प्रमुख

अजन्ताको शौदर्य ले ।
मेरो हृदय खटकि रहेछ,
विशाल बुद्धको स्मृति ले,
आज हृदय घोचिरहेछ,
आज म एकलै ।
विछुडित पन्छी
औशींको रातमा
पथ्य भूलेहै,

अजन्ताको गुफामा
लक्ष्य म भुल्दै छु ।

न साथी न सहारा
निर्जन पथको एकलो पथिक
जलले भिजाइ,
नयन सारा, धुम धुमती एकलै
घुमि रहेछु-

भावना छाय् याय् मागु

शिक्षिका— सुशीला शाक्य
आनन्दकुटी विद्यापीठ

बुद्ध धर्मया मुख्य खें निर्वाण प्राप्त यायगु खः अर्थात् निष्कलंक जीवन हनेगु । अथे धयागु जीवने छुं कचवं व चिन्ता मदेका च्वनेगु खः । उकिया लागि बलेश (छल्कपट, लालच) मदयके माः । बलेश मदयकेत मनयात बसे तथा न्हाबले होश तथा च्वने क्यकेमाः । मन बसे तथैत भावना याय माः । अथे धयागु न्हाबले सतर्क व सावधान जुया अभ्यास याना यंकेमा । सतर्क जुया च्वनेत भानापान सति सास दुहाँ बल विहाँवन धयागु चाय्का च्वन कि थः गज्योम्ह, धेगु व मने भिगु मन्मिगु कल्पना वया च्वनीगु चाया वइ । एव हे अभ्यासयात भावना धाइगु खः ।

भावना वा ध्यान बुद्ध धर्मया दुगः व्वें व प्राण खः । सिद्धान्त सिकं अभ्यासया मू अपो दुः अभ्यास मदै बले सिद्धान्तया मू छुं मडु । माकः थें च्वच्वलगु चिन्तयात बसे

तयगु लैपुयात भावना धाइ । बुद्ध व्यना बिज्यागु भावना मध्ये अपुगु आना पान सति अर्थात् सासः दुहाँ विहाँ बलो-गुली होस तथा च्वनेगु खः । हारांम्ह दोंहयात बल्लामु खिपतं थामे चिना कजे याय थें हारांम्ह थव चिन्तयात होश रूपी खिपतं आनापान स्मृतिरूपी थामे चिना बसे तेगु यात हे बोद्ध ध्यान धाइ ।

ध्यान बलात धायवं हतोत्साही मजूसे सुराम्ह जुइ । आपत विपत परे जुइबले आत्तिचाया ग्याना वें, ऊँइ जुइ मखु, पीर काइ मखु । मन बः लाका धैर्य तथा च्वनो । सुखे नं दुखे नं वयागु मन विचलित जुइ मखु । भावना बःलात धासा अशिक्षितम्ह धाय्का च्वने माली मखु ।

भावना याइपिसं सीका तेमागु खें स्वता दुः— १) आणा नय मज्यू, २) आपा खें ल्हाय मज्यू, ३) आपा द्यने मज्यू ।

भूल सुधार

वर्ष ७ अंक ६ सकिमना पुन्हीया 'आनन्द भूमि' स पाना ९ थेरवाद धैर्य लेखे झोः ३ स थुगु धर्म सुयातं अमंगल मजू जुइ माथाय मंगल मजू जूगुर्लि सचे याना ब्वना दिसं ।

हिरी

(लज्जा)

-प्रकाश बज्राचार्य

सुमां गुर्जु त्यायम्हचा हे तिनि, तर थः आजुया पाले निसेया ऐला त्वना: धे धे चवीका ज्वीगु गुण वयाके नं दय धुंकल। बहनी जुलकि सी सी धा। थौं नं भहनी जुल। सुमां गुर्जुया थौं नं पला थाते मलाय धुंकल। लै छुपुं थः गुयाता धे धे अचूं बःबः काका रवारा रवारा तुतूं बल थगु छे अथंकः बल। मफूं मफूं तले भुतुली अथंकः बल। कलाम्हस्या न्हों युकु युकु वेकाः थःगु पुलि हे स्वकः मागियाय धुंकल। भातम्ह बल। धिचिक्क सुकुली पयतुत। कलाम्ह जा ताना बिल। भातम्ह न्यन-“छं नय धुनला?”

“मनेनि। गथे नयगु, छिं हे मध्यिकं?” कलाम्ह लिसः बिल।

“बुढी र्व ले?”

“ताउत दांलाय मफू। नया दौं बिज्याय धुंकल।” कलाम्ह धाल।

भातम्ह जागे जुल-“हैं! प्वाये दुम्ह भोयात ज्या वाकाः थः मज्जां दौं बनका खखुला व बुढी? जि हे जा मनेनि, जित मध्यूसे धारेयाय धुंकलका मखुला वं?”

सुमां गुर्जु ततःसकं हाःगुलि बुढीम्ह माम्ह नं थाहां बल। माम्ह वःगुला सुमां गुर्जुयात दोया न्होने लापा अथ थे जुल। फन गजे जुल-“हे बुढी! गुलि बढे जूगु छ हां? छे छुं ज्या नं याय म्वाला? सुंक तथा नकेतला अव छे तंतेगु मखु छत।”

माम्ह तीसकं लिसः बिल-“थौं कपाः स्पात, याकनं

दौं वना। छ दुहाँ वैगु लिवाः, गुवेत पीगु?”

“जि यो बले दुहाँ वैका, मध्यू से गाइला? अव छे चवंसिनि जिगु हकुम न्यने माः। जि कमेयाना नका तैगुलिला छ बुढी थौं सासः ल्हाना द्वने कूगुनि। ज्या याय नं माः जु मखु, अज्ज जि नाप जबाः सवाः याः वैगु। हूँ छ थव छे चवने मते। आ थर्थे पिहाँ हूँ।” ह्याउंगु मिडा ततःग्वेक कना म्हतुं ई हे बुतु बुतु वेक गुर्जु जागे जुल।

न्हाबले होसहे थाते मलाक त्वना वैगु, छे ल्वापु याइगु, जलाखलात नाप नं क्षगडा याइगु जूगुलि सुमां गुर्जु सुयां मयो। लज्जा सरम धैगु सुमां गुर्जु भ्या हे मस्यू। थौं झन तच्वःगु काढ ज्वी त्यंगुलि कलाम्ह माःत्या ल्हाःज्वना सम्झेयात-“छु पह धैगु अव छिगु? लज्जा धैगु नं मदुला? कतपिसं छु धाई काः? मांयात नं वितनेत स्वेगुला?

दन्के जुया चवंगु मी लः तःसां छवे धयाथे सुमां गुर्जुया तेया न्होने थःकलाया छं नं विष थे जुल। कलाम्हसित चवत्यंक घ्वाना तं दिकल-“हाले मते छ। छ नं थःगु ववसः ध्यकूं च्याना थःछे गाहे जू वने न्हाःसा जक हाःवा। छवे बी छंत नं लाकाम च्वाना।”

कलाम्ह ग्यात, स्वल। छुं सीप लगे मजू। जलः खलः सकात्यां ऊयालं स्वःबल, तर सुं नं ल्वापु छिने यायत मवं। बाःवःगु खुसि पनेत सु न्हाचिली? मां म्ह स्वल, क्षमा पवन, दया पवन। तर नाय्या न्होने म्ये ख्वे थे झन

कह छ्यो मी छ्यो ल्वी थे । मांम्ह सित कक्कु तिना
लुखाय पिने बाय हल । धोकेयाना छवत । स्वै चवपि
जलाखलापिसं च्च, च्च यात, मांम्ह छना दया बन, कायम्ह
प्रति तं बल । तर सुनानं विरोधयायगु भाँत याय मफु ।

मांम्ह पितना कायम्ह तले थाहाँ बल । खाउस्य च्चते
धुंकूगु जाव न्हायचयात । ध्याक्वे कलाम्ह भुगुलुं च्च बन ।
जा नै च्चम्ह भातम्ह अडेयात—“छ्यो तय हि हुँ, नयगु
सुँ मन्त ।”

मफु मफु कलाम्ह सः पिकाल—“छ्यो हे मदु ।”

भाःतम्ह ततःवःगु मिखा कना धाल—“दुने बताय्
तं तथागु छु छंगु छ्यों लाः ले ?”

कलाम्ह रया ग्यां धाल—“जगतदाईया छ्यो तैयकुगु ।
कन्हेकाः वे धका ।”

भातम्ह आदेश बिल—“जगत चिगु ज्वीमा, वया
अबुयागु ज्वीमा । खुरुक्क तय हिं हुँ ।

कलाम्ह साहसयाना धाल—“कन्हे जगतदाई यात छु
बीगु ले ? लाज हे भोगु ज्वी, इज्जत हे बनी । विश्वासं
त्वःता अक्कु ज्वीज !”

भातम्ह जागे चुल—“लाज साज मस्तु जि । म्वातले
मोजयाय्यगु का । सी धुंका ध्वं नं नयमा खिचां नयमा
छु बास्ता ? थः म्वाःसा इज्जत दु मछुसा मदु । कया
हि हुँ ।”

कलाम्ह रया ग्यां छ्यो कया हल । मांम्ह पितंगु घटना
ला छुं हे मखु थे च्चकं सुमां गुर्जुं माझकुक छ्यो जा प्वाये

स्वथन । जा न नं गुजुं धाल—‘छे’ छ्यो नं मदय धु कुल,
जाकि नं न्याय माले धुंकल । भत्ती न दां पुले मानि ।
ध्येबा महःसा कन्हे निमे त्वके मखु धीं हल । थःयाके दां
मदु । जि स्वेला को बाहायागु आगंद्यो छम्ह मी दुसा धा-
यागु पुरे ज्वी . . .”

आगंद्यो ख्वीगु खे न्यना कलाम्ह रस्के जुल, रयात ।
जि जक ज्यूसा थःगु न्हायपं प्वाःती मास्तेवल, भाःतया
म्हुतु प्वा तिके मास्ते बल । कलाम्ह तोकेयात—“अथे नै
धाय त्यःला ? आगंद्यो ख्वीगुला बिचाः तक्कं वेके मत्पो ।
कतपिसं स्यूमा गथे ख्वा बयना ज्वीगु काः ? लीगु बरोबर
ज्वी । आ हे ला छ्यों धस्वाकाः ज्वी मफय धुंकल . . .”

भाःतम्ह हृकल—“हाले मते । मिसा जात्या !
आमथे हे मिसात मकि ज्वीगुलिला छे धवगिक स्यनो-
गुनि । ध्येबा दुसा सुनां हेपे याइ धका ? आगंद्यो खीसं हे
काःगु धका तोकेयाना नं ला धाय फं मखु, शंका जक याई ।
याके ल्यु शंका, खीगु छु बनी ? आमथे लाज इमानया खे
ल्हाना च्चंसा गुबले नं गतिलाई मखु । कतपिसं धाई लहाइ
धका लज्जा ते च्चंसा लहा म्हुतु नं चूलाके म्वाल का ! आगं
द्यो खीसं हे पुजा यायगुला खःनि उडेयाना ह्यत छ
याक्षी ?”

भाःतया निश्चय न्यना कलाया नुगः धुकुधुकु मिन ।
रयाना बल । म्ह पयारा पयारा खात । तर अयनं वं भाःत
यात रोके याय मफु । धुंयागु खे च्चलेजां गथे दिरोध
यायगु ?

(बाकि लिपा)

लुमंका दिसं

वर्ष ७ अंक ८ या आनन्द भूमिस प्रकाश बज्राचार्यया “शील” लेखे अबुया फुर्हते देकुगु
धयाथाय लेखकया अनुसारं भगवानं ? फुर्हते देकुगु ज्वी धयागु थ्वीका दिसं ।

दान व्युगुया फल

—उपासक ज्ञानबज्र बज्राचार्य

ओं गु पुण्य क्रीया मध्यय दकले न्हापांयागु क्रीया हे
 'दान' बीगु खः । दानया अर्थ 'त्याग' खः । त्यागया अर्थ
 'तृष्णा' लिमूल यायगु खः । छाय धाःसा तृष्णाया हायहे
 राग, द्वेष, व मोहया कच्चा चूलीजाया वंगु खः । त्यागया
 ज्या ख हे तृष्णा रूपी सिमा (बृक्ष) पालेत पायें जुया
 बीगु खः । दुःयागु दोष धाँय खः । मनूतयेगु दोष राग,
 द्वेष व मोह खः । उकि राग, द्वेष व मोह रहित पिन्त
 व्युगु 'दान' धाँय मदुगु बुँइ पीगु पुसा थे महत्कल दायी
 जुइगु जुया चवन । दान धंगु निगु प्रकारया दु, छगु भौतिक
 दान, मेगु धर्म दान । बीगु धंगु कुशलगु ज्या खः ।

दान थे जागु तिस। मेगु मदु, दान बीगुधंगु स्वर्गे थोहाँ
 बनेगु स्वाहाने थे खः, दानदुर्गतिया लॅंपु तिना बो, दान
 धंगु तुतां थे जागु भरोसा जुया बो: दान हे मनू तयगु
 जोबने सुख व शान्ति जुइगु जुयाचवन । धर्मयागु ग्रन्थे
 उल्लेख जुया चवंगु दुः:-

दान विभूषणं लोके, दानं दुर्गति निवारण ।

दानं स्वर्गस्य स्वपाणं, दान सन्तो करं सुभं ॥

छव छें थईका बिईया निर्मित— बुद्ध कालिन विमान
 कथा छपु न्हाथने तेना— ।

छगु समये भगवान बुद्ध राजगृहे वेणुबनया कलन्दक
 निवाप धयागु थासे बिहार याना बिज्याना चवन । उगु
 बखते राजगृहे छम्ह उपासीकाया छेँ, मचांनिसे 'दान'
 बिगु इच्छा याईम्ह, दान बो दत धायवं लय ताईम्ह

(प्रशन्न ज्वीम्ह) म्हाय मचा छम्ह दु । व मचायात
 माम्हेसिनं भोजन तया व्युगु, बच्छी भोजन ल्यंका बच्छी
 भोजन दान याना लीपा थःम्ह भोजन याना जोवन हना
 चवन । दान मव्यूसे गुबले हे मनेम्ह जुया चवन ।

छन्ह माम्हेसिनं मचाया चरित्र खना मचाया प्रति
 करुणा तया निभाग भोजन तया बिल । म्हायया नेगु
 मगात धायवं गंसी जुया बनि म्ह मफया वै वःमलाना
 बनि धका' । म्हायम्ह सिनं उगु निगु भाग मध्ययनं
 छगु भाग थःत ल्यंका, मेगु भोजन फुकक हे दान बीगु
 याना चवन । छन्ह धांदा निन्ह धा धां समय बित्ये जुया
 व वं उम्ह मयजु १६ दंया बैस जुर्सेलि वया माँ बौ पिसं
 छगु नगरे च्वम्ह कुमार नाप व्याहा याना बिल । उगु कुल
 धाःसा मिथ्या दृष्टिर्पि, शद्वा मदुर्पि, तुग स्यापि व्यक्तिर्पि
 जुया चवन ।

"छन्हया दिने अग्र धावक माहामौदगल्यायन महा-
 स्थविर राजगृह नगरे छेँखा पर्ति भिक्षाटन याना
 बिज्यागु" उम्ह मयजुया बाजुया छेँया लुखाकोय थ्यन ।
 व मयजुं महास्थविर खनेवं प्रशन्न जुया लय तातां दान
 बीगु बस्तु थःके छुं मदुगु जुया माजुया न्याना हयातःगु
 मरिसां कया दान बो लीपा माजु याके निवेदन याना
 अनुमोदन याके धंगु भतितया दान बिल । महास्थविर
 उगु महि ग्रहण याना लिहाँ बिज्यात । लिपा माजुम्ह
 खने वं न्हाने बना बिन्तीयाना धाल— माँ ? थों कोगु छेँ

कोय अग्रशावक महामौद्गल्यायन महास्थविर भिक्षा
विज्यागु खना जिके बिगु वस्तु छुं मडुलीं छितयातगु
मन्हि कया वसपोलयात दान विया। जित क्षमा याना
दिस। तं चाया दिमते? छित तधंगु पुण्य लाभ
जुई? छन्ह भौमचाया थव खें न्यनेवं है तं मोय्का (तं
पीकया) बो व्यु व्यु धाल—ए? पापी अलक्षीनी जिमिगु
कुल नाश यावस्तु मिसा? जिके छगूहे बचन मन्यसे जि ने

धका तथा तेगु मन्ही कया भिक्षु तयत दान वियाका मखु
ला? गुजागु साहस छंगु बडो मालीकनो जुइगु स्वइम्ह
चबडालनी? धायां न्होने चंगु बजी लहुइगु लुसीं जे छ्यु
दाःगु जेया बपो बवोय तोधुल। अनन्तु है मृत्यु (सोना)
जूया स्वर्गलोके त्रायत्रिश भूवने उत्पन्न जूवन। छुं समय
लोवा माजुम्हनं मृत्यु जूया दुर्गति (नके) खना दुःख भोग
याना च्वन।

अनित्य देह

—सम्यकरत्न वज्राचार्य

गुलि चवनि थव देह जिगु

छन्ह निमा विना वनिगु ॥धु॥

पञ्चतत्त्वं प्यपुना चवंगु ।

निह व खइ अशुर्चि भुंगु ॥

भिगु जूनि थव ख धाइगु ।

वासना जालं मुक्त मजूगु ॥धु॥

धर्म यागु जूसा पापं पुनिगु ।

न्याय याः जूसा तृष्णा दइगु ॥

वचनं चित्तं पाप याइगु ।

मोह व्यातुक गथे जोना चवंगु ॥धु॥

चित्ते गुबले भिगु वइगु ।

झुतुइ मर्मिगु ब्रुतुबुलु वइगु ॥

धर्म व पाप गथे जुइगु ।

शान्ति निस्वना धका धाइगु ॥धु॥

क्षणिक जूसां जन्म कयागु ।

स्वामदुगु पंगल न्होने बोगु ॥

हाकुगु नुग यच्चुइ गुबले

भापि मफु थव गथे जुइगु ॥धु॥

त्यागिया महत्व माचा मदुगु

खेंका चवना अनित्य जगत

सः स्यू थें बानि बाँलाकुसा

शीलं पूर्ण जुइगु जि खना ॥धु॥

भवया किचलं खुंगु नुगाथ्व

यच्चुकेत वया बुद्धया शरण

जीवनया जः मह सिके धुन

निवर्ण धैगु रत्न है खन ॥धु॥

श्री जगत रत्न साहु

दिवंगत श्री जगतरत्न साहु तलाद्धि त्वा
या ना दम्ह साहु दान रत्न तुलाधरया
तःधिम्ह काय्— जन्म वि.सं. १९४८ डेचेठ
२९ गते ल्यथेम्हचा निसे लहासा व्यपारे लगे
जुया आपा धैर्ये लहासाय् हे चवना दिइम्ह जूसाँ
थःगु देश, संस्कृति लोमन्का मदिई व बौद्ध धर्म
मृटल भक्ति ते दिइम्ह देशप्रेमी व्यक्ति धायेमा
छाय् धासा बयकन १९७८ साले लहासा चव्
यास्ह तधंम्ह शाक्य श्री अवतारा लामा यन
थ्यन्क हया पुण्य धर्मस्थल स्वयम्भू चत्यपा
जिणोहार पायेगु ज्याय् अथक परिश्रम याना
दिइगुलि सिइदु । गुकी तलाद्धि हे त्वा या
श्री धर्ममान सि सार्वोपि न जाना दिल ।
थृगु ऐतहासिक ज्या पू बकेत लहासाया
बजारे जक मखु पोतला दवरि जुजुया याय
थ्यन्क वना नं चन्दा मुन्का हया बीगु छः ।

अथे हे पूर्व १ नवरे छंगु प्राग ऐतहा-
सिक पुण्यस्थल नमोबुद्ध न स्थना चवगु
ल्होनेत लहासां अवतारा लामाओपि व्यना हया
जिणोहार याका दिल व थः पिनि पाखे धर्म
शाला छंगु नं दयेका दिल ।

उलि जक मखु स्थविर बादि वर्म ९२३-
परा पति नं उर्ति हे धर्मचित वंम्ह छः धंगु

आनन्दकुटी विहारया सुरु निसे हे ग्वाहाली याना दीम्ह
धयागु बुद्ध जयन्ती माने यायगु ज्याय तन मन धन विया
परस्परा कायम याना बीगु लिं क्यं । पूज्य भिक्षु पिन्त मा
मा याय् फुगु चागु सेवा न्हाबले हे याना चवना दिइम्ह
खः । बौद्ध धर्म पुनरजागरणया ज्याय् न्हाबाना चंगु
सस्था ज्ञानमाला भजन छलः स्वयम्भूया न्हापां न्हापां
उपाध्यक्ष हे जुया लिया छम्ह योग्यत्व वाताजुया बौद्ध
धर्मया उत्थाने माको तेबा विया चवना दिइगु जक मखु
कि फुगु चागु लुम्बिनी विकासे चन्दा विया नं बः मफये

स्वर्गीय श्री जगतरत्न तुलाधर

धुन्का नं न्हाये यानाने लय निको स्वयम्भू आनन्द कुटी
काया अन्त तकक नं दान पुण्य या यां अनित्य शरिरयात
८७ दं दये धुंका वंगु २०३५ पौष २६ गते बुधबार
खूनु तोता झाल । वयक नं याना व्यका दिइगु पुण्यबा
प्रभावं वयेक निर्वाण मार्गे थ्यने मा धंगु सकसिया आशिका
दु । वयेकया सपुत्रपि कायेपि श्री त्रैलोक्य रत्न, सर्वार्थ रत्न
व म्हायार्पि सहित सकल परिवार पिसं वयेकया निर्वाण
कामना यासे फुगु चागु पुण्य कर्म याना चवना दिइगुलि नं
वयेकया निर्वाण मार्गे सुविदा जू बने फयेमा ।

लण्डन

१ दिसम्बर १९७१

लण्डनको पत्र

प्रिय सम्पादक ज्यू,

आनन्द भूमि,

२०३६ भाद्र, आश्विन र कार्तिक महिनामा प्रकाशित
आनन्दभूमि २ प्रति पठाउनु भएको प्राप्त भयो । आफ्नो
देखि हजारीं माइल बसी नेपालबाट प्रकाशित हुने
बुद्ध धर्म सम्बन्धि मासिक पत्रिका पठन पाउँदा मनमा
एक किसिमको शान्ति एवं हर्ष लाग्यो ।

बुद्ध सरण गच्छामि- भन्ने श्लोक बाट जति प्रेरणा
पाइन्छ उतिकै यस आनन्द भूमिको अध्ययन बाट पाइन्छ
भन्ने मेरो धारणा छ ।

ग्रेट ब्रिटेन स्थित नेपालीहरूको एक मात्र संस्था
“यती” को म सचिव पनि हुँ । यस नाताले सो
पत्रिकाहरू मइले यतीको कार्यालयमा राखी दिएको छु ।
बेला बेलामा यतीको कार्यालयमा भेला हुने नेपालीहरूले

सो अध्ययन गरी अवश्य पनि लाभान्वित हुने छन् ।
भगवान बुद्ध वारे केहि जानकारी र साथै गौतम बुद्ध प्रति
आस्था एवं प्रेरणा मिल्ने छ भन्ने मलाइ विश्वास छ ।

महिना महिनामा प्रकाशित हुने आनन्द भूमि असे
गरी पाइराख्ने छौं भन्ने ठूलो आशा छ ।

ब्रिटेनमा बसोबास गरीरहेका नेपाली समाज बढ़
यस्को प्रकाशनमा सहयोग पुऱ्याउन भरमगदुर प्रयास
गर्ने छु ।

आनन्दकुटी विहार गुठीका सचिव श्री तीर्थ नारायण
मानन्धर ज्यू लण्डन आउनु हुँदा आनन्द भूमि मलाई पठाउ
दिने आश्वासन दिनु भएको फल स्वरूप आज यो पत्रिका
हेनें शौभाग्य प्राप्त भएकोमा वहाँलाई मेरो तर्फ बढ़
हार्दिक धन्यवाद सुनाइ दिनु हुने छ ।

भवदिय

ईश्वर प्रसाद मानन्धर

चर्चा

भारतमा परेको पिपरहवामा गरिएको (कांछि कपिल
वस्तु) उत्खनन र विकास कार्य देखेर आएकालाई नेपालमा
स्थित पुरानो कपिलवस्तुको तिलौराकोटको दशा देखदा

खल्लो अनुभव भएको चर्चा छ । यस्तो पनि चर्चा छ
भैरहवा देखि बनाएको नर्यां बाटो विदेशीहरूलाई थाहा
यिएन, नौगढ बाट लुबिनी आउँदा जातक कान्नीन बाटो
समिक्ष्य र दुःख पनि लागेको छ ।

कुशीनगर वोगु पौ

आदरणीय प्रधान सम्पादक

आनन्द भूमि

नेवा भासं अनुवाद याना व्यु ध्याहगुलि थन प्रस्तुत
याना च्वना । सं-।

जिगु प्रथम नेपाल यात्रा २८ न्हुतक आनन्द पूर्वक सम्पन्न
जुल । नेपाली तेगु सदव्यवहारं याना २८ न्हु २८ मिनेट
थं विते जुल । जिगु प्रती गुकथं नेपाली बौद्धतसे सम्मान
व आदर क्यंगु खः व जि गुबले नं लोमंके फैमखु । पूज्य
मुख्य चन्द्र मणी महास्थविरं नेपाली बौद्धत नाप कुशीनगर
यां गथे सम्बन्ध दुगु खः, स्वर्गीय पूज्य धर्मलोक भन्ते नाप
मुलि सम्बन्ध दुगु खः युगु वारे वरोवर न्यंका तगु दु ।
आ वसपोल श्व संसार तोता बिज्याय धुंकल । विस्तार
विस्तारं नेपाली भिक्षु पिसं व अनगारिका पिसं गुरुयात
लोमंका हथे च्वं ।

कुशीनगरया इतिहास हानं छक लुमंका वीत दिवंगत
पूज्य चन्द्रमणी गुरुया पुण्य स्मृतिस नेपा थंक वना कठिन
चीवर दान व्यु वना । वर्माया तालं कठिन चीवर दान
महोत्सव याय्गु मती तया वनाथे सम्पन्न जुल । श्व
सम्पन्न जूगु पूज्य प्रज्ञानन्द महास्थविरया सहयोगं खः ।
चिन्ह स्वन्दुया दुने कार्यक्रम तयार जूगु छना जित थःगु
देश नं लुमन, नाप आश्र्यं नं चाल । जि १६ वर्षं तक
कुशीनगरे च्वनाया थुजीगु सहयोग प्राप्त मजू बरु मार जक
वदा च्वन ।

पूज्य गुरुया पुण्य स्मृतिस गुगु कठिन महोत्सव जूगु
खः उगु पुण्य कार्ययात सहयोग विया विज्यापि भिक्षुण
व अनगारिका, उपासक, उपासिका पिन्त आपाल धन्यवाद
विया च्वना विशेष रूपं वकुबहाल पुस्तकालयया सदस्य-

गण, इलाननि (सरश्वती) पुस्तकालयया सदस्यगण, आयु-
षमान सुदृशन, श्री भीम बहादुर शाक्य, मीन बहादुर
शाक्य परिवारपिन्त नं धन्यवाद विया च्वना । नाप
जि निमन्त्रण यानापि इन्द्र व चतुर्महाजा पिन्त नं धन्यवाद
दु ।

सम्पादक महोदय,

जि नेपाले दान वी धका वनागु खः । दानया महत्व
थुलि दु कि यनया थन सं कल पावे जुल । पूज्य चन्द्रमणि
गुरुया मूर्ति निर्माण यायत ने. रु. २०४१७ अर्थात भा. रु.
१४,०००/- सहायता प्राप्त जुल । थुकिया श्रेय पूज्य
अमृतानन्द भन्ते यात दु । सन १३-१०-१९७९ खुनु कठिन
चीवर लः ल्हायत सुमगल विहारे सकल भिक्षुपि जम्मा
जूबले अमृतानन्द भन्ते नं गुरु यागु मूर्ति निर्माण यायत
चन्दा वीगु प्रस्ताव तया बिज्यागु अनुसारं

भिक्षु पिनि पाखे	५९०१/-
अनगारिका पिनि पाखे	१६२६/-
उपासक पिनि पाखे	१२४५/-
आनन्द कुटी विहारगुरुं	७५००/-
आनन्द कुटी दायक सभां	४०००/-

जम्मा ने. रु. २०२७२/-

काङ्गा साहु पाखे १४५/-

प्राप्त जुल । गुलि कत उलि याकनं (यथा शीघ्र) गुरुया
मूर्ति देका तेगु कोशिश (कुतः) याय । थुकिया लागि
विशेषं पूज्य अमृतानन्द भन्ते प्रति कृतज्ञ जुया ।

हितैषी
भिक्षु ज्ञानेश्वर

बौद्ध गतिविधि

यो मरी पुन्ही (मंसीर पूर्णिमा)

१७।।८।।१०३६ आनन्दकुटी विहारमा विशेष कायंक्रमका साथ मंसीर पूर्णिमा समारोह सम्पन्न भयो । विहानै स्वयम्भू ज्ञानमाला भजन भयो र भिक्षु बुद्धधीष महास्थविर द्वारा शील प्रदान पछि बुद्धपूजा भयो । त्यस पछि श्री तीर्थनारां मानन्धरले लण्डनबाट आउनु भएको डॉ. रेवत धर्म महास्थविर ज्यूको परिचय दिनु भयो ।

डा. भिक्षु रेवत धर्म महास्थविरले प्रवचन दिनु हुँदै भन्नु भयो । बीस वर्ष पछि फेरि बुद्ध जन्म भूमि नेपालमा आउनु पाउँदा सारै खुशी लाग्यो र धैरै परिवर्तन भएको देखन पाएँ । बुद्ध धर्मको प्रचार पनि धेरै भइरहेको देखन पाउँदा अत्यन्त हर्ष लागेको कुरा प्रकट गर्नु भयो ।

बहाँले लण्डनको चर्चा गर्दै भन्नु भयो— पहिले पहिले लण्डनमा पहेलो वस्त्र लाएका भिक्षुहरू देखेर आश्रय चकित हुँथ्ये । पहिले त हाँसि र ठट्टा गरिन्थ्ये । पछि थ्रढा दृष्टिले हेर्न थाले । अहिले बुद्ध धर्म प्रचार गर्ना निमित्त १५० बौद्ध संस्थाहरू खडा भएको कुरा बताउनु भयो । लण्डनमा थेरवाद, लामाधर्म र जापानी धर्महरू प्रचार भइ रहेको छ । तर धेरै जनालाई मन पराउने धर्म थेरवाद धर्म हो । लण्डनमा बुद्धपूजालाई धर्म मान्दैन । उनीहरू लाई मन परेको कुरा के भने बुद्ध धर्म आफैले अनुभव गर्नु पनि र बुझनु पनि रहेको र व्यवहार र आचरण राङ्गो भए मात्र मंगल हुने कुरा बुद्धको भनाईलाई अंग्रेजहरूले मन पराएका छन् । कसैको कुरा आफुले अनुभव नगरी कन थ्रढा भक्तिको आधारमा विश्वास गर्ने खालको अंग्रेज-

हरू होइनन् । बौद्ध विपस्यना भावना लाई लण्डनमा असाध्य मन पराउँथ्न् ।

धर्मशाकच्छा पछि विहानको कायंक्रम सकियो । भोजनोपरान्त परित्राण पछि भिक्षु मैत्रीले मंसीर पूर्णिमा बारे उपदेश दिनु हुँदै भन्नु भयो—मंसीर पूर्णिमाको दिन श्री लंकावासी बौद्ध नारीहरूको लागि महत्वपूर्ण दिन हो । सिहली नारीहरूले कहिल्यै नपाएको राष्ट्रिय तथा धार्मिक स्वतन्त्र भारतबाट श्रीलंका पाल्नु भएका संघर्मिता-अहूंत भिक्षुणीको कारणले उदाएको थियो । पुण्यानुमोदन पछि कायंक्रम समाप्त भयो ।

लुम्बिनीमा अन्तर्राष्ट्रिय बौद्ध गोष्ठी

२०३६ मंसीर १८ गते लुम्बिनी वर्षको सिलसिलामा शुरू भएको अन्तर्राष्ट्रिय बौद्ध गोष्ठी उद्घाटन गर्नु हुँदै प्रधानमंत्री श्री सूर्यबहादुर थापाले भन्नु भयो । भगवान बुद्धको सन्देशको प्रभाव व्यक्तिको जीवनमा जस्तै उहाँको जन्मभूमि नेपालको राज्य संचालनमा पनि परेको छ ।

प्रधानमंत्री श्री थापाले एक प्रकारबाट लुम्बिनी अहिले भगवान बुद्धको विचार तथा शिक्षाको केन्द्र भइसकेको छ भन्नु हुँदै यसको भौतिक विकासले अङ्कै पूर्णरूप लिन केही समय लागेतापनि तथागतले प्रसार गर्नु भएको प्रेम भाव, दया, सहिष्णुता असंलग्नता तथा निष्वार्थताको शिक्षाबाट धेरै कुरा सिक्न सकिन्दै भन्नु भयो ।

उक्त गोष्ठीमा निर्माण यातायात राज्य मंत्री श्री डम्बर बहादुर मल्लले एशिया महाद्वीप विभिन्न ठूला धर्महरूको उत्पत्ति स्थल हो भन्नु हुँदै बुद्ध धर्म मानव जातिको

सर्वोपरि आकांक्षा, मूल्य तथा शान्तिको परिचायक भएको छ भन्नु भयो । संयुक्त राष्ट्र संघीय विकास कार्यक्रम (यु. एन. डी. पी.) का आवासीय नायब प्रतिनिधि सुके हिरो हासेगावाले लुम्बिनी वर्षेले हामीसाई भगवान् बुद्धको जन्मस्थल लुम्बिनीको पुनरुद्धारको स्मरण गराउँछ भन्नुहुँदै संयुक्त राष्ट्रसंघ तथा खास गरी राष्ट्र संघीय विकास कार्यक्रम यसमा सरीक हुन पाउँदा गौरब अनुभव गर्दछ भन्नु भयो ।

भगवान् बुद्धका आदर्शहरू ने राष्ट्रसंघ द्वारा घोषित मानव अधिकार सम्बन्धी घोषणामा उल्लेख छन् भन्ने कुरा पनि उहाँले बताउनु भयो ।

लुम्बिनी विकास समितिका अध्यक्ष श्री लोकदर्शन बज्राचार्यले योजना सम्बन्धी प्रतिवेदन प्रस्तुत गर्दै हाल-सम्म श्री ५ को सरकारको आफ्नै खचंबाट जग्गा अधिग्रहण, मुआवजा वितरण, वृक्षारोपन, नहर निर्माणको साथै लुम्बिनीलाई भैरहवासंग जोड्ने २२ कि. मि. लामो सडक निर्माण कार्य पूरा भइसकेको कुरा बताउनु भयो ।

उक्त गोष्ठीमा छलफलका लागि छानिका विषयहरू-बुद्ध तथा विश्वशान्ति, बुद्ध तथा सामाजिक सुधार, र बुद्ध तथा जन चेतना हुन् ।

उक्त गोष्ठीमा भाग लिन जापान, दक्षिण कोरिया बर्मा, भुटान, बंगलादेश, भारत, श्रीलंका, संघीय गणतन्त्र जर्मनी, मलेशिया, संयुक्त राज्य अमेरिका र सोभियत संघ मलेशिया, हठकड आदि हुन् ।

कपिलवस्तुको विकास . . .

अन्तर्राष्ट्रिय बौद्ध गोष्ठीले विश्व भातृत्व संस्थाले कपिलवस्तुको समेत विकास आवश्यकतालाई ध्यानमा राखी यसको पुनः निर्माणका लागि सबदो सहयोग गर्न क्षेत्रीय केन्द्रहरूलाई आह्वान गरोस् भनेको छ ।

उक्त गोष्ठी द्वारा सर्व सम्मितिबाट पारित उक्त सुझावमा १९७८ मा विश्वबौद्ध भातृत्व संस्थाको टोकियोमा भएको बाह्री साधारण सभाले लुम्बिनीको पूर्ण तथा पुनः निर्माणको घोषणा गरेको कुराको उल्लेख गर्दै सिद्धार्थ गौतमकी बाल्यकाल तथा युवावस्था बितेको कपिल-वस्तुको पुनरुद्धार नगरी लुम्बिनीको विकास पूरा हुँदैन भन्ने उल्लेख छ ।

श्री ५ को सरकारले लुम्बिनी विकास समितिलाई कपिलवस्तुको विकास कार्यको संचालन गर्ने अभिभारा सुम्प्तिसकेको छ ।

कपिलवस्तुमा गोष्ठी

भगवान् गौतम बुद्धको जन्मस्थल लुम्बिनीमा मंसीर १८ गते शुरू भएको अन्तर्राष्ट्रिय बौद्ध गोष्ठी २० गते एक समारोहका बीच कपिलवस्तुमा सम्पन्न भयो ।

गौतम बुद्धका पिता राजा शुद्धोदनको राज्य र तथागतले २९ वर्ष सम्म जीवन व्यतीत गरेको ढाउँ तिलौ-राकोटको संरक्षित क्षेत्रमा आयोजित सो गोष्ठीको अन्तिम समारोहमा राष्ट्रिय पंचायतका सदस्य श्री राघवेन्द्र प्रताप शाहहै लुम्बिनीको साथ साथै कपिलवस्तु क्षेत्रको पनि विकास हुनु पर्दछ भन्नु भयो ।

कपिलवस्तु जिल्ला पंचायतका सभापति श्री भगवान दास गुप्ताले आवश्यक उत्खनन तथा विकासको अभावमा कपिलवस्तु क्षेत्र खण्डहरको रूपमा रहेको कुरा बताउँदै तिलौराकोटको विकास नभए सम्म लुम्बिनीको विकास पूरा भएको मान्न नसकिने कुरा बताउनु भयो ।

लुम्बिनी विकास समितिका अध्यक्ष श्री लोकदर्शन बज्राचार्यले लुम्बिनीको गुरुयोजनाको कार्यान्वयन आगामी २०४२ सम्म सम्मास सम्पन्न भइसक्ने कुरा बताउँदै कपिलवस्तुको विकास लाभि पनि नेपाली विशेषज्ञ द्वारा

एक गुरु योजना तयार पारिने जानकारी दिनु भयो ।

भद्रन्त आनन्द कौसल्यायन काठमाडौंमा

भारतका प्रकाण्ड विद्वान भद्रन्त आनन्द कौसल्यायन लुम्बिनीमा भएको अन्तर्राष्ट्रिय बौद्ध गोष्ठीमा भाग लिइ काठमाडौं आउनु भयो र वहाँ गणमहा विहारमा केही दिन बसी दुइ दिन प्रवचन दिनु भयो । प्रवचनको सिल सिलामा वहाँले भन्नु भयो । नेपाल यस्तो स्थल भएको छ जहाँ कि थेरवाद र महायान मिलन स्थल बनेको छ । यहाँ थेरवाद र महायान दुबै धर्मलाई सम्मान पाइन्छ । अतः धर्मको अनुसन्धान केन्द्र बनाउन भए नेपालमै बनाउनु पछ्न ।

कपिलवस्तु एउटै मात्र

आनन्द भूमिका प्रतिनिधिले सोधेको पिपरहवा र तौलिहवा (तिलौराकोट) सम्बन्धी प्रश्नको उत्तर दिनु हुँदै भन्नु भयो— पालि साहित्यमा र इतिहासमा दुइटा कपिलवस्तु कतै पाइन्दैन । भगवान् बुद्ध जन्मेको जम्बवटीप मा परेको कपिलवस्तुमा हो । अर्थात शुद्धोदन राजाको राज्यमा हो । त्यसताका भारतपनि यिएन नेपालको नाउ पनि थिएन । पछि भारत र नेपाल भनेर राष्ट्रहरू बनेका हुन् । पालि साहित्य अनुसार शुद्धोदन राजाको राजधानी (तिलौरा कोट) कपिल वस्तु हो । त्यस्को इलाका पिपरहवा सम्म हो । अतः पिपरहवा उत्खनन गर्दा बौद्ध खण्डहर फेला पानुँ आश्वयेको कुरो होइन । त्यहाँ सम्म शाक्यहरू बसेका थिए । तर शुद्धोदन महाराज को दरबार चाहि तिलौरा कोट मै थियो भन्ने प्रमाणित भैसकेको कुरा व्यक्त गर्नु भयो । र दुइटा कपिलवस्तु को कुरा राजनीति चाल हो भन्नु भयो ।

बौद्ध समाज सुधारको वार्षिक उत्सव

२०३६ मसीर १ गते ललितपुर हिरण्यवर्ण महाविहारमा सम्माननीय प्रधान न्यायाधीश श्री नयन

बहादुर खत्रीको प्रमुख अतिथीत्वमा भएको ल. पु. बौद्ध समाज सुधार समितिको चतुर्थ वार्षिकोत्सव समारोहमा श्री नरेन्द्र नरसिंह शाक्यको स्वागत भाषण पछि श्री बुद्धिराज वज्राचार्यले प्रतिवेदन सुनाउनु भयो ।

समारोहमा भूत पूर्व कानूनमंत्री श्री शम्भु प्रसाद ज्ञावाली, लु. वि. स. का अध्यक्ष श्री लोकदर्शन वज्राचार्य, श्री सत्य मोहन जोशी तथा श्रो बद्रीराज वज्राचार्यले समाज सुधारको नाममा आ-आपनो धर्म र संस्कृतिलाई विकृत पार्न हुँदैन भन्नु भयो । श्री आशाराम शाक्यले धर्म र संस्कृतिको नाममा जन जीवनमा नराम्रो संग असर परि रहेको भड-किलो र खचिलो व्यवहारलाई सरल गर्ने समितिको लक्ष भएको कुरा बताउनु भयो । उक्त अवसरमा श्रीपृष्ठहर्ष वज्राचार्य, श्री भाइलाल महर्जनले पनि बोल्नु भएको थियो । अन्तमा समितिका अध्यक्ष श्री हर्षरत्न धाख्वाले धन्यवाद दिनु भयो ।

ख्वपे बुद्धपूजा

भिक्षु महेन्द्रया कुतः कथं ख्वप जेतवन विहारे सल्हु पतिकं बुद्धपूजा जुया च्वंगु न्हेद फुना च्यादं च्यंगु लसतायू मंसीर १ गते खुनु भारि नक्सां बुद्ध पूजा याना स्थानीय स्वयम्भू काजी शाक्य प्रमुख सकल धर्म पासा पिनि धद्वा कथं भिक्षुसंघयात अष्ट परिष्कार दान पुण्य सम्पन्न ज्ञागु समाचार दु । सुथनिसे ज्ञानमाला भजन, शील प्रार्थना धुका भिक्षु महेन्द्र पाखे बुद्ध पूजा, भिक्षु बुद्धबोप महास्थविर पाखे धर्म देशना व अष्ट परिष्कारया महत्वया बारे भिक्षु विवेकानन्द व्याख्या याना विज्यात ।

जन्मर्दिया दान

तेबहा श्री व्याखारत्न उपासक थःगु जन्म दिया उपलक्षे आनन्द कुटी भिक्षुपिन्त भोजनया लागि रु. ५१/- न्येछतका दाँ प्रदान याना पुण्यया पुसा पिना दिल ।

दिवंगत अबुया पुण्यस्मृतिसं वेक उपासकं अथे हे रु.
२५/- प्रदान याना दीगु दु ।

आजाद माध्यमिक स्कूलयात लः ट्वांकि प्रदान

२०३६ मंसीर २३ गते धर्मकीर्ति विहारया उपासिका
श्रीमती कांडिं महजंन तंलाच्छि परिवार पाखे ६०० रुपालन
न्ह्यंगु ट्यांक छग रु. ५०४७/- दां तुक्क देका बनेपा
(भोंत) आजाद माध्यमिक विद्यालयया प्रधान अध्यापक
श्री राम भक्त कोख यात छगु भव्य समारोह विचे हस्ता-
न्तरण याना दिल ।

स्वागत व बिदाइ समारोह

१७८८ २०३६ योधरि पुन्ही खुनु धर्मकीर्ति विहारे
लण्डनं विज्याम्ह डा० भिक्षु रेवत धर्म महास्थविरया
स्वागत समारोह रु रु धायक सम्पन्न जुल ।

अध्ययन गोष्ठीया सचिव श्री मती सुमन कमल
तुलाधरं स्वागत याना अध्ययन गोष्ठीया उद्देश्य व गति-
विधिया चर्चा याना दिल ।

अनं लिपा डा० रेवत धर्म भन्ते न न्वंवाना धया
विज्यात ।

वसपोलयात लंडनया बौद्ध संस्थां निमन्त्रणा याना
हगुलि अन वनागु खं न्ह्यथना धया विज्यात- वेलायते
बुद्ध धर्म डुहाँ वंगु ६० दत, तर अपायसकं प्रचार मदु ।
अनयापि पिने बौद्ध देशे वना बुद्ध धर्म अध्ययन याना
लण्डने लिहाँ वोपिनि आचरण, पह चह बाँलागुलि धर्म
प्रचार जुल ।

धर्मकीर्ति बौद्ध अध्ययन गोष्ठीया अध्यक्ष धर्मवती
पाखे उपहार प्रदानं लिपा गोष्ठीया सह सचिव श्री बरदेश
मानन्धरं धन्यवाद ज्ञापन याना स्वागत समारोह क्वचाल ।
अनं लिपा वर्मि विज्यापि अनगारिका'दो पञ्चाचारी व

सुखाकारीपि नेपा विज्याना स्वला च्वना विपस्सना
ध्यानया सिविर सफलता पूर्वकं चले याना स्वदेश लिहाँ
विज्याय् त्यंगु अवस्थाय् वसपोल पिन्त बिदाइ समारोह
भव्यकथं सम्पन्न जुल । धर्मवती पाखे बिदाइ भाषण याना
धया विज्यात । धात्येन माँया सिकं अपो गुण दुम्ह गुरुमाँया
गुण लोमके फे भखृ । नेपाले स्वला च्वना यक्वं ज्ञान नं
विया विज्याम्ह गुरुमाँयात निरोगी ज्वीमा धका प्रार्थना
यात ।

भाइकाजी उपासकं विपस्सना भावनाया फलया वारे
खं प्वंका धया दिल- थःगु (६० हजार) चेदो दां नोक्सान
जुलं नं मन मस्यं तुग मर्छि मजुल । थ्व ध्यान याना फल
खः । मखूसा वे जुल ज्वी ।

अन्ते दो पञ्चाचारीं सकसितं सम्फूना बिया धया
विज्यात- छुकीसनं प्यपुना च्वने मज्यू, न्ह्यावले होश तया
च्वने केकि । उपहार प्रदानं बिदाइ समारोह क्वचाल ।

भोंते बुद्ध पूजा

धर्मकीर्ति विहार पाखे ले छक मुख्य मुख्यगु विहार
विहारे जुया च्वंगु कथं बुद्धपूजा मंसीर २० गते भोंतया
सुदर्शन विहारे व चन्द्रकीर्ति विहारे रुः रुः धायक सम्पन्न
जुल । न्हापां श्रीध ज्ञानमाला भजने लिपा भिक्षु महा-
पन्थ पाखे शील प्रदान जुल । बुद्ध पूजाया आयोजक
धर्मवती अनगारिकाया स्वागत भाषणं लिपा बुद्ध पूजा
जुल । अन लिपा डा० रेवत धर्म महास्थविर पाखे धर्म
देशना अले श्री अगम्य रत्न कंसाकारं धन्यवाद ज्ञापन
याना दिल । चन्द्रकीर्ति विहारया उपासक उपासिका पिनि
पाखे सहयोग प्राप्त जूगुलि धन्यवादया पात्र जूगु दु ।

बलम्बुइ ध्यान कार्यक्रम

वियतनामया भिक्षु पाखे बलम्बु प्रणीधिपूर्ण विहारे
मंसीर महीनाया अन्तिमे व पुष महीनाय् ध्यान कार्यक्रम

जृगु समाचार दु ।

वज्र चैत्य महाविहारे बुद्ध पूजा

उक्त विहारयात भोवहा धाइ । व बहाया इलाकाय् श्री बोधिमान शाक्य व श्री ऋद्धिमान बज्राचार्य पिनिगु श्रद्धां अनगारिका सत्य पारमी पाखे उपासिकाराम देकेया लागी जग्गा प्रदान यागु लसताय् भिक्षुसंघयात भोजन दान याना बुद्ध पूजा कार्यक्रम गत मंसीर महिनाय् जृगु समाचार दु ।

जामाचोय चैत्य पूजा

थव हे वंगु मंसीर महीनाय् मणिमण्डप विहार पाखे चैत्यपूजा यागु समाचार दु । उक्त अवसरे भिक्षु कानु दार्यि बुद्धपूजा याका बिज्यात । भिक्षु शीलभद्रं उपदेश याना विज्यात ।

पुरस्कार वितरण समारोह

बुद्ध वर्ष २५२२ या बौद्ध परियति शिक्षा जाँचे पास जीपित प्रमाणपत्र व पुरस्कार वितरण समारोह मंसीर २९ गते भिक्षु प्रज्ञानन्द महास्थविरया सभापतित्वे श्री सुमंगल विहारे कः रुपः धायक सम्पन्न जृगु जुल ।

शिक्षक ने. बौ. प. शि श्री महेन्द्र रत्न शाक्यया स्वागत भाषणं लिपा भिक्षु बुद्धघोष महास्थविरं केन्द्रिय परीक्षा नियन्त्रक पाखे प्रतिवेदन न्यंकेगु ज्या जुल ।

उक्त समारोहे भिक्षु सुदर्शन, श्री सत्यमोहन जोशी, बंगलादेशया प्रो० ललितपुरया प्रधान पंच, पिसं थः थःगु मन्त्रव्य विया दिल । पुरस्कारं लिपा श्री सुमगल बौद्ध संघया सभापति श्री बहादुर शाक्यं धन्यवाद विया समारोह क्वचाल । बोडं बोपिनि नां थये खः

१) विरत्न मानन्दधर कक्षा-७ बोडं द्वितीय । २) नूतन शाक्य कक्षा-५ बोडं तृतीय । ३) भवानी देवी नापित कक्षा-५ बोडं तृतीय । ४) मूरदेवी डंगोल कक्षा ४ बोडं प्रथम । ५) कमलतारा बज्राचार्य कक्षा-४ बोडं द्वितीय । ६) पंचराज शाक्य कक्षा-४ बोडं तृतीय । ७) सुरेन्द्ररत्न शाक्य कक्षा-३ बोडं द्वितीय । ८) अमिता मानन्दधर कक्षा-३ बोडं तृतीय । ९) रमेश आवाले कक्षा-२ बोडं प्रथम । १०) रशिम शाक्य कक्षा-२ बोडं द्वितीय । ११) पूर्णलक्ष्मी शाक्य कक्षा-२ बोडं तृतीय । १२) अनगारिका बशदती कक्षा-१ बोडं प्रथम । १३) तुलिस देवी शाक्य कक्षा-१ बोडं द्वितीय । दरखास्त ब्यूर्पि २६४ मध्ये पास जूपि २३३ जक खः ।

पदक ब्यूर्पि दातापि— भिक्षु महानाम, आनन्दकुटी । श्री ज्ञानज्योति साहु ठमेल, सानुमाया उपासिका लगनखेल, श्री द्रव्यरत्न साहु असन, श्री पुष्प शाक्य ।

लुम्बिनी वर्षया उत्सव

१९७९ दै दच्छियंकं लुम्बिनी वर्ष धका माने याना वै चंगु दिसम्बरं सिधल । थव वर्ष माने यागु हे लुम्बिनी विकासया ज्या याकनं शुरू यायत खः थे चं ।

थवहे वंगु पौष ७ गते पूज्व यल रक्षेश्वर महाविद्वारया आयोजनाय अन्तर्राष्ट्रीय लुम्बिनी दं समारोह भिक्षु बुद्ध-घोष महास्थविरया अध्यक्षताय् सम्पन्न जुल ।

उक्त समारोहे भिक्षु कुमार काश्यप, श्री लोकदर्शन बज्राचार्य, श्री सत्यमोहन जोशी, श्री आशाराम शाक्य, श्री हेमराज शाक्य पिसं न्वंवानादीगु समाचार दु । श्री रूपकुमार शाक्यं स्वागत भाषण व धन्यवाद श्री मदन कुमार शाक्यं बिया विज्यात ।

आनन्दकुटीमा

श्री ५ वीरेन्द्रको शुभजन्मोत्सव सम्पन्न

आनन्दकुटी दायक सभाको आयोजनामा यहि २०३६ पौष १४ गते शनिवार श्री ५ महाराजा-धिराज वीरेन्द्र वीर विक्रम शाहदेवको ३५ सौ शुभ जन्मोत्सवको उपलक्ष्यमा सरकारको दीर्घायु सुस्वास्थ्य कामना गर्दै सदा ऊँ भिक्षु महासंघ द्वारा महापरिवाण पाठ भव्य रूपमा सम्पन्न भयो ।

कार्यक्रमः

विहान ७ वजे स्वयम्भू ज्ञानमाला भजन

” ७ ३० वजे जलपान तथा शील प्रार्थना

” ८. ३० वजे श्री ५ महाराजा धिराजको फोटोमा ३५ ममवत्ति वाली माल्यार्पण ।

” ९. वजे भिक्षु महासंघ द्वारा महापरिवाण

” ११. वजे भिक्षु संघ, अनगारिकाहरूलाई तथा उपासक उपासिकाहरूलाई भोजन दान साँझ ४. ३० वजे महापरिवाण समाप्ति

उक्त अवसरमा भिक्षु प्रजानन्द महास्थविर र भिक्षु अमृतानन्द महास्थविर द्वारा श्री ५ महाराजा धिराज वीरेन्द्र वीर विक्रम शाहदेवको दीर्घायु सुस्वास्थ्य कामना गर्नु भयो ।

अन्तर्राष्ट्रीय सम्मेलन

गत दिसम्बर ८, ९, १०, तारिखे विश्व भातृत्व बोद्ध संघया आयोजनाय बुद्ध धर्म गुकथं देविक जीवने छ्यला यंकेनु
Praetic of Buddhism in day to day life) बारे बुद्धगयाय जूगु अन्तर्राष्ट्रीय सम्मेलने आ. कु. बिद्या-
पीठया सुपरिवेक्षक आ. कु. वि. गुठी व दायक सभाया कार्यकारिणी सदस्य तथा विश्व मैत्री संघया अध्यक्ष श्री नेहु
बहादुर बज्राचार्य भागकया (Buddhist Cultural Heritage of the Newar) अर्थात नेपाली इतिहासे
नेवातेगु संस्कृतिबारे विचार प्रकट याना विज्ञात ।